

Van Marjolein Ploegman, oprichter De School Zandvoort
Aan de leden van de vaste Kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Onderwerp: bijdrage aan gesprek inzake flexibilisering onderwijstijd ('position paper')

Zandvoort, 18 april 2016

Geachte leden,

Dank voor uw uitnodiging om deel te nemen aan het rondetafelgesprek over flexibilisering onderwijstijd. Zoals u inmiddels heeft vernomen, was ik in verband met de gevolgen van een ongeval niet in staat om bij het gesprek aanwezig te zijn.

In overleg met uw griffier mevrouw De Kler lever ik bij deze een schriftelijke bijdrage.

Flexibilisering van onderwijstijd: doel of middel?

Met waardering heb ik de evenwichtige brief van de staatssecretaris van 7 april jl. gelezen. De eerste zin, over onze school, bevat een constatering die we steeds benadrukken: flexibele onderwijstijd is slechts een onderdeel van ons onderwijsconcept, en kan naar onze mening ook bij andere concepten niet meer zijn dan een onderdeel, een middel om een bepaald doel te bereiken. Wie onderwijsvernieuwing enkel op flexibele tijden richt, maakt het zichzelf erg moeilijk, om de volgende reden. Sinds Comenius en zijn 'Magna Didactica' (1638) verloopt onderwijs in schoolverband binnen vaste uren per dag en vaste weken per jaar. Deze vaste structuur heeft een aantal andere 'vastigheden' voortgebracht, met name een indeling in jaarklassen en vakken.

Bij De School betekent flexibilisering van de tijd óók en vooral verruiming van de leertijd - mogelijk door een herschikking van bestaande tijd en middelen - toegepast in een volledig her-ontworpen schoolorganisatie.

Flexibilisering in een klassieke schoolorganisatie is gegeven de genoemde 'vastigheden' een schier onmogelijke opgave. Het inspectierapport over het experiment bevestigt dit beeld.

Onderwijstijd: uren en opdrachten

Het aantal onderwijsuren is traditioneel beperkt tot minder dan 1000 per jaar. Dit is een historisch en arbeidsvoorwaardelijk gegeven en niet gebaseerd op enige pedagogische keuze of onderzoek naar de hoeveelheid leertijd die kinderen nodig hebben voor wat wij als samenleving willen dat ze leren. Dit leidt tot een inconsistentie in de dagelijkse onderwijspraktijk: de samenleving is veeleisend, kinderen verschillen, maar de tijd blijft gelimiteerd en voor elk kind hetzelfde. Binnen de beperkte onderwijstijd worden scholen vooral afgerekend op de prestaties van kinderen op de gebieden van rekenen en schriftelijke taal. Basisscholen hoeven zich op dit moment nauwelijks te verantwoorden over het feit dat hun leerlingen bij lange na niet alle (58/52) kerndoelen in voldoende mate hebben aangeboden gekregen.

Het is voor scholen onmogelijk om in die gelimiteerde tijd te doen wat hen via nationale en internationale wetgeving wordt opgedragen, namelijk een brede opleiding op maat (WPO/Onderwijs 2032) in een inclusieve schoolsamenleving (Salamanca statement).

Voldoende scores op gestandaardiseerde toetsen voor rekenen en taal zijn hiervoor een 'nationaal excuus' geworden. Omdat iedereen zich hierop focust en hiertoe beperkt, blijft de ernstige inconsistentie tussen wetgeving en praktijk ongezien en blijven daarmee samenhangende problemen onopgelost.

Flexibilisering: maatwerk, invloed en adaptatie

In een reguliere school hebben ouders en kinderen weinig invloed op wat en hoe het individuele kind leert. De keuzevrijheid is beperkt tot de spreekwoordelijke 'drie onderwerpen voor de spreekbeurt'. Dat is merkwaardig daar ouders verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kind. Maatwerk

veronderstelt een geheel andere positionering van ouders en kinderen in het proces van keuzes inzake het wat en hoe van het leren. Dat daarmee de positie van de leerkracht verandert, is evident. Aldus ontstaat gespreide verantwoordelijkheid en vooral een adaptieve school. *Pas als een school adaptief is, ontstaan er gelijkere kansen voor kinderen en hebben we een instrument in handen om sociale ongelijkheid tegen te gaan.*

Hiertoe is een herontwerp nodig op vele terreinen. Het onderwijsconcept van De School is dan ook niet innovatief op een bepaald terrein - thematisering, digitale leermiddelen, cultuur, gezondheid of 21e eeuwsvaardigheden bijvoorbeeld - maar op alle terreinen. Er is niet één proces dat niet herontworpen is. Het herontwerp vond steeds plaats op basis van drie pijlers:

- **uitbreiding leertijd:** 50 weken per jaar, 5 dagen per week van 8.00 tot 18.00 geopend. Alleen hierdoor is differentiatie in leertijd per leerling mogelijk;
- **medezeggenschap:** alle betrokkenen en al hun kennis dragen bij aan het nemen van besluiten;
- **thematisch/realistisch onderwijs met verrijkt aanbod:** integratie van vakken en kerndoelen, veel buitenschools leren en dagelijks gastdocenten 'van buiten' zodat het curriculum als vanzelf actueel is.

Toepassing van de drie pijlers in samenhang leidt tot een adaptieve school.

Flexibilisering en kwaliteitsborging

De brief van de staatssecretaris suggereert dat er een spanning is tussen flexibilisering en kwaliteitsborging. Daar wil ik deze kanttekeningen bij plaatsen:

- 1) Een school die alleen de onderwijstijd flexibiliseert en verder de schoolstructuren bij het oude laat, doet iets wat niet kan. Het is niet de 'flexibilisering' die de kwaliteit in het gevaar brengt, maar juist de onvolgroeide vorm ervan, juist het vele dat niet wordt geflexibiliseerd. Het rapport van de inspectie bevestigt dit beeld mijns inziens.
- 2) Uit de profit-sector weten we dat modellen voor kwaliteitsborging van een flexibele productie heel anders zijn dan die voor een standaard productie. Wie in een flexibele productie de kwaliteit wil borgen met modellen en instrumenten uit de standaard productie is ongerijmd bezig. De huidige praktijk in het basisonderwijs is dat de modellen en instrumenten voor kwaliteitsborging allemaal uitgaan van een 'standaard productie'. Dit conflict tussen de wens tot flexibilisering en de verplichting om te meten met instrumenten die uitgaan van een standaard productie uit zich in ogenschijnlijk kwaliteitsverlies. *Echter, de instrumenten meten niet wat ze moeten meten.* Hiermee doel ik met name op de inconsistentie tussen leertrajecten op maat en gestandaardiseerde toetsen voor het meten van tussentijdse leeropbrengsten. Zie * voor een toelichting.

Suggesties voor vervolg

Op basis van onze 8 jaar ervaring, geef ik de Kamer en de staatssecretaris het volgende in overweging:

- 1 Grijp het experiment flexibele onderwijstijd aan om de inconsistentie in de WPO te verwijderen. Artikel 8 schrijft immers voor:
 - ononderbroken ontwikkelproces;
 - onderwijs wordt afgestemd op de ontwikkeling van de leerling;
 - 58 kerndoelen en burgerschap;
 - evenwichtige verdeling van onderwijsactiviteiten.Deze doelen zijn niet te verwezenlijken binnen de eerder genoemde historisch ontstane 'vastigheden', zeker niet binnen vaste en gelimiteerde tijden.
- 2 Schaf de twee onderhavige bepalingen eenvoudigweg af. *Niet op basis van de onderzoeksresultaten maar omdat ze niet meer passen in deze tijd en er geen risico's zijn verbonden aan afschaffing.* 'De perfecte rekenles van 1 augustus is geen onderwijstijd; dezelfde les op 1 oktober is dat wel is niet uit te leggen'.
'Een vierdaagse schoolweek mag maximaal zeven keer per jaar, terwijl vierdaagse werkweken

normaal zijn'.

'Het toezicht van de Onderwijsinspectie biedt voldoende waarborgen voor de kwaliteit van het onderwijs'.

'De meeste scholen hebben niet de behoefte om hun schooltijden drastisch aan te passen en de medezeggenschapsstructuur beschermt betrokkenen voldoende'.

- 3 Start een discussie over *manieren* om de hoeveelheid begeleide leertijd voor kinderen te verruimen, gegeven de maatschappelijke wensen. De School heeft hierin een eigen keuze gemaakt, door 'school' en 'opvang' geheel te integreren, maar alternatieven zijn denkbaar. Flexibilisering zonder uitbreiding van tijd is volgens ons een doodlopende weg.
- 4 Richt, in geval van verlenging van het experiment, het onderzoek op de integrale onderwijsvernieuwing die de school beoogt in plaats van enkel op het aspect flexibilisering (middel-doel). Dergelijk onderzoek levert vermoedelijk meer en duidelijkere informatie op die tevens beter overdraagbaar zal zijn. Het gaat dan om de relatie tussen Leidmotief/doel dat een school heeft, de daarvan afgeleide aanpak inclusief de positie van flexibilisering daarbinnen en het gerealiseerde effect. De redenen voor flexibilisering blijken zeer verschillend, de aanpakken waarschijnlijk dus ook.
- 5 Bied, in geval van verlenging van het experiment, scholen die flexibilisering op een integrale en verantwoorde manier hebben gerealiseerd de ruimte die vergelijkbaar is met de 'regelluwe' scholen en belast hen niet met (opnieuw) een verlenging van (bestaans)onzekerheid.

Tot besluit een woord van dank dat u mij opnieuw de mogelijkheid biedt mijn gezichtspunten aan u kenbaar te maken.

Voor de volledigheid meld ik dat ik geen bezwaar heb tegen openbaarmaking.

Met vriendelijke groet,
Marjolein Ploegman

*** Opbrengsten: methode-onafhankelijke toetsing bij maatwerk/gepersonaliseerde leerroutes**

Het gaat hierbij om de verplichte tussentijdse toetsen: technisch lezen groep 3 en 4, begrijpend lezen groep 6, rekenen groep 4 en 6. Geen probleem zijn het afnemen, het analyseren van het gemaakte werk en het vertalen daarvan naar een optimaal persoonlijk leerplan. De moeilijkheid zit in de resultaatvergelijking met kinderen die een gestandaardiseerd traject volgen. Je vergelijkt namelijk de ontwikkeling van een individueel kind met de resultaten van een groep (eigen klas/heel Nederland). Het individuele kind mag een gepersonaliseerde leerroute volgen terwijl je de opbrengsten daarvan vergelijkt met de opbrengsten van een groep die een gestandaardiseerde leerroute heeft gevolgd. En die gestandaardiseerde leerroute is toegesneden op de tussentijdse toetsen, want zo zijn de onderwijsmethodes ontworpen.

Het wordt dus als volgt. "Karel: je krijgt een maatwerkopleiding maar je moet wel op moment x hoogspringen over 1.30 meter en als je daar niet overheen komt, ben je een zwakkerd, en als er veel Kareltjes zijn, wordt de hele school als zwak gelabeld". Dus je zegt: je mag kiezen tussen hoogspringen, verspringen, knutselen of muziek maken maar we meten je op je vaardigheid in hoogspringen. Dat is inconsistent, 'vals spel' spelen.

In het geval van De School zijn flexibele tijden (= méér onderwijstijd) een krachtig instrument voor inclusief, passend onderwijs. Om dit onderwijs op maat op termijn vol te houden, zal voor deze kwestie een oplossing moeten komen.